

بررسی تاثیر روش های تدریس مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ایلام

فرنگیس جمشیدی¹

¹ مهندسی کامپیوتر، دبیر آموزش و پرورش، شهرستان مهران، ایلام، ایران

09183406693

چکیده :

سطوح آموزشی، بر سه بخش کلیدی که سنگ بنای فرایند آموزشی را می-سازد تاکید شده است: برنامه درسی، کیفیت تدریس و تأثیر تعلیم و تربیت و روشهای کاری. گستره علوم روز به روز وسیعتر و پرمناهنتر میگردد. تحولات و دگرگونی-هایی دنیای امروز به دلیل آموزش و یادگیری می-باشد. بدون شک اهمیت یادگیری در رشد آدمی، بسی فراتر از چشم انداز اندیشه های اوست. از آنجایی که محیط زندگی آدمی همواره در معرض تغییر و تحول است. بنابراین هدف از این تحقیق بررسی تاثیر روش های تدریس مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان استان ایلام است. این تحقیق از نوع توصیفی- تحلیلی است و اطلاعات آن به صورت کتابخانه ای و آرشیوی و با استفاده از اطلاعات نویسنده جمع آوری شده است. نتایج نشان داد که رای اینکه کودکان و نوجوانان بتوانند از حداکثر ظرفیت ذهنی و توانمندی-های بالقوه-ی فردی برخوردار شوند می-بایست از نگرش مثبت نسبت به فرد و محیط اطراف و انگیزهای غنی برای تلاش و کوشش بهره-مند شوند. نوجوانانی که دارای روش مناسب یادگیری باشند، نسبت به همسالان خود در شرایط مشابه، پیشرفت تحصیلی و کارایی بیشتری از خود نشان می-دهند و نیز از بارزترین ویژگیهای صاحبان تفکر واگرا و افراد خالق، داشتن اعتماد به نفس و عزت نفس بالا است. که اینها در گروه یادگیری مشارکتی تقویت شده است.

واژگان کلیدی: تدریس فعال، تدریس مشارکتی، پیشرفت تحصیلی

مقدمه و بیان مساله

در دنیای پیشرفته امروزی یکی از علایم موفقیت فرد، پیشرفت تحصیلی می باشد که بدون آن توسعه و ترقی هیچ کشوری امکان پذیر نخواهد بود. ترقی هر کشوری رابطه مستقیم با پیشرفت علوم و دانش و تکنولوژی آن کشور دارد و پیشرفت علمی نیز حاصل نمی شود مگر اینکه افراد خلاق تربیت شده باشند، پیشرفت تحصیلی ضمن اینکه در توسعه و آبادانی کشور مؤثر است در سطوح عالی منجر به یافتن شغل و موقعیت مناسب و در نتیجه درآمد کافی می شود(شکری نور و همکاران،1400). دانش آموزان و دانشجویان که از موقعیتهای تحصیلی برخوردارند، خانواده و جامعه با دیده ی احترام به آنان می نگرند. در جامعه با روحیه و نشاط بیشتری حضور خواهند یافت و در کنار اینها از هزینه های گزافی که از افت تحصیلی

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

برآموزش و پرورش تحمیل می شود، کاسته خواهند شد. دستیابی به بهره وری و بهبود کیفیت نظام آموزشی را می توان اثر گذار ترین عامل در توسعه کشور ها دانست. تجارب کشورهای پیشرفته ای چون ژاپن در زمینه توسعه همه جانبه نیز حکایت از سرمایه گذاری بر روی منابع آموزشی و انسانی داردی و (جمشیدزهی و همکاران، 1398). در راستای دستیابی به این اهداف بهبود کیفیت موقعیت تحصیلی از جمله اهداف اساسی برنامه های آموزشی است. در حالی که امروزه افت تحصیلی یکی از نگرانی های خانواده ها و دست اندرکاران تعلیم و تربیت است. از جمله موضوعات مورد علاقه صاحب نظران علوم تربیتی یافتن شرایط و امکانات لازم و موثر در جهت تحصیلی موفق و پیشرفت تحصیلی است. اما عدم موفقیت در تحصیل زمینه ساز مشکلات فردی و اجتماعی و انحراف از دستیابی به اهداف سیستم آموزش است. در مقابل یادگیری مشارکتی، فرایندی است که در آن دانش آموزان در گروه های متشکل از افراد با توانایی های مختلف کار می کنند و بر پایه موفقیت گروهی به عنوان یک کل پاداش می گیرند (استرای هورن، 2005). فعالیت های یادگیری مشارکتی، فعالیت هایی ساختارمند هستند که در آنها دانش آموزان، مسئول مشارکت و یادگیری خود هستند، همچنین دانش آموزان برای یکدیگر مشوق هایی فراهم می کنند تا به عنوان یک گروه کار کنند، به همدیگر آموزش دهند و از همدیگر یاد بگیرند. شش مؤلفه یادگیری مشارکتی را معرفی کرده اند: مؤلفه اول به هم وابستگی مثبت است؛ این مؤلفه بدان معناست که پیشرفت یک دانش آموز به پیشرفت دیگر دانش آموزان، وابسته است؛ مؤلفه دوم، مشارکت یکسان است؛ مشارکت یکسان به این معناست که هیچ دانش آموزی اجازه ندارد از نظر تحصیلی یا اجتماعی بر گروه، مسلط باشد؛ سومین مؤلفه مسئولیت پذیری فردی است. ایفای نقش، روشی است که می تواند برای تجسم عینی موضوعات و درسهایی که برای نمایش مناسب باشند، به کار رود. در این روش، فرد یا افرادی از دانش آموزان، موضوعی را به صورت نمایش کوتاه اجرا می کنند. ایفای نقش به مثابه یک روش تدریس ریشه در دو بعد شخصی و اجتماعی فرد دارد. این روش تدریس یادگیرندگان را در تحلیل موقعیتهای اجتماعی به صورت همیار و مشترک فعال می سازد. با توجه به اینکه دانش آموزان در استان ایلام با شرایط و امکانات کمتری نسبت به سایر شهرها و استان های کشور درس می خوانند، باید از روش یادگیری مشارکتی که یک مکانیز بسیار خوب برای یادگیری در این شرایط است بنابراین هدف از این مقاله بررسی تاثیر یادگیری مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان استان ایلام است.

پیشینه

شکری نور و همکاران (1400) در تحقیقی به بررسی تاثیر روش تدریس مشارکتی در یادگیری دانش آموزان پرداختند. نتایج نشان داد که یادگیری مشارکتی یعنی تشکیل گروه های ناهمگون از دانش آموزان و فعالیت بر اساس اهداف مشترک که این تعامل دانش آموز با سایر همکلاسی هایش سبب افزایش یادگیری و پیشرفت تحصیلی، افزایش اشتیاق و انگیزه به درس و مدرسه و... می شود، همچنین تعامل معلم و دانش آموز در این روش می تواند به عنوان یک ارزشیابی باشد در واقع معلم می تواند با مشاهده و پرسش و پاسخ دانش آموز را ارزشیابی کند. در نهایت می توان گفت یادگیری مشارکتی یک روش مناسب برای تدریس است و معلم می تواند با بکارگیری به موقع آن یادگیری دانش آموزان را افزایش دهد.

همتی و همکاران (1399) در تحقیقی به بررسی تاثیر روش های تدریس مبتنی بر بازی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که استفاده از بازی های متناسب با شرایط رشد شناختی کودک موجب پرورش روح همکاری و همیاری در میان کودکان، بروز فضایل اخلاقی سازنده در کودکان، احساس استقلال و سربلندی، یادگیری بهتر مطالب درسی، انجام تکالیف آموزشی، رشد جسمانی و عاطفی و ذهنی کودکان، رشد خلاقیت کودکان و برقراری رابطه بهتر با دیگران، ثبات شخصیت، مسئولیت های کودکان در اجتماع آینده میگردد. لذا به مربیان و آموزگاران محترم توصیه میگردد از توجه به بازی های آموزشی غافل نشوند.

اسلامی و همکاران (1398) در تحقیقی به بررسی تاثیر روش های تدریس مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پرداختند. نتایج به دست آمده نشان داد که میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس علوم تجربی در ماه های مورد نظر (آبان، آذر، دی، بهمن و اسفند) با توجه به روش های تدریس فعال نسبت به مهر ماه که تدریس در درس علوم با مشارکت کمتر دانش آموزان صورت گرفت، از نظر تفاوت بین میانگین های آن ها معنادار است. بنابراین می توان گفت که آموزش مشارکتی می تواند به عنوان یک رویکرد مناسب در تألیف کتب درسی و آموزش علوم تجربی مورد استفاده قرار گیرد و نقش ویژه ای در کاهش اضطراب دانش آموزان داشته باشد.

تونی و همکاران (1392) در تحقیقی به مقایسه تاثیر روش تدریس مشارکتی مبتنی بر بحث گروهی و روش تدریس توضیحی مبتنی بر کنترل مستقیم، در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مراکز پیش دانشگاهی پرداختند. نتایج نشان داد که با وجود سیستم آموزشی و ارزشیابی فعلی تحصیلی، پیشرفت تحصیلی با روش تدریس توضیحی از نظر دانش آموزان مورد مطالعه مؤثرتر شمرده می شود. با توجه به برتری نظام آموزش مبتنی بر بحث گروهی به منظور تعمیق یادگیری، ارتقاء مهارت های ارتباطی و بین فردی و کار آمدی لازم است به این یافته مهم توجه شود که تا زمان ایجاد تحول در نظام آموزشی و به خصوص ارزشیابی، دانش آموزان از این روش آموزشی استقبال نخواهند کرد.

آکو بویرو و همکاران (2004) در تحقیقی نشان دادند که پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه را می توان براساس خود پنداره و نگرشی دانش آموزان به فعالیتهای تحصیلی پیش بینی کرد.

مبانی نظری

یادگیری مشارکتی

روش مشارکتی نوعی از فعالیتهای آموزشی است که ویژگی های خاص خود را دارد. دو عامل تأثیر گذار در تمام روش های مشارکتی وجود دارند که عبارتند از ساخت مشوق مشارکتی 3 و ساخت وظیفه مشارکتی 4. منظور از ساخت مشوق مشارکتی این است که دانش آموزانی که به صورت مشارکتی فعالیت می کنند در دریافت پاداش به هم وابسته اند. یعنی همه آنها در موفقیتهای کسب شده شریک هستند. ساخت وظیفه مشارکتی موقعیتهایی هستند که در آن به دانش آموزان اجازه داده شده است که با هم بر روی بعضی از وظایف کار کنند، و کوششهای خود را به منظور دستیابی به اهداف آموزشی هماهنگ و همسان سازند (شعبانی، 1385). یکی از اصول عمده فلسفه ساخت گرایان در تعلیم و تربیت، اهمیت دادن به محیط فعال یادگیری است. برای استفاده از یادگیری فعال بایستی کلاس درس را در گروه های کوچکی از دانش آموزان که بتوانند به صورتی هماهنگ با یکدیگر کار کنند، راهبردهای یادگیری خود را غنی سازند و شرایطی را بوجود آورند که مشارکت در اطلاعات و عمل امکان وقوع داشته باشد سازماندهی نمود.

روش های یادگیری مشارکتی

تحقیقات بسیاری بر روی روش های یادگیری مشارکتی انجام گرفت که در زیر روش های که بیشترین اجماع بر روی آنها بود آمده است:

1. گروه های پیشرفت تیمی دانش آموزان
در این شیوه دانش آموزان به گروههایی که از 4 تا 5 نفر تشکیل می شود تقسیم می شوند. در این گروهها دانش آموزان از لحاظ جنسیت، نژاد، زمینه های خانوادگی و فرهنگی، تجربیات قبلی و... متفاوت می باشند. این روش برای تدریس دروسی که زمینه های علمی محض دارند مانند ریاضیات، محاسبات و کاربردهای ریاضی، دستور زبان و کاربردهای آن، جغرافیا و... بسیار مناسب است.
2. روش مسابقه تیمی یا رقابت و مسابقه ی تیمی
در این شیوه روش تدریس معلم و کار گروهی کاملاً شبیه روش قبلی است. ولی تفاوت آنها در این است که دانش آموزان به جای شرکت در آزمون در مسابقات هفتگی شرکت می کنند، نمره هایی که هر برنده برای تیم خود کسب می کند بدون توجه به سطحی که در آن به رقابت پرداخته است محاسبه می شود
3. یادگیری انفرادی با یاری گرفتن از تیم
در این روش نیز تیم های چهار نفره دانش آموزان که در سطوح کارایی متفاوت هستند تشکیل می شود و به تیمهایی که عملکرد مطلوب داشته باشند گواهینامه اعطا می شود. با این حال تفاوتی میان این روش با روشهای قبل به چشم می خورد.
4. قرائت و نگارش تلفیقی مشارکتی
این روش که در حقیقت برنامه ای جامع برای آموزش قرائت و نگارش در سالهای آخر دوره ابتدایی است جدیدترین شیوه یادگیری مشارکتی به شمار می رود در این روش معلمان به شیوه ی برنامه های سنتی از تشکیل گروههای قرائت استفاده می کنند و دانش آموزان را به تیم های مختلف که از دو جفت دانش آموز تشکیل شده است تقسیم می کنند. هنگامی که معلم به آموزش یکی از تیم ها اشتغال دارد تیم های دیگر به یک سلسله فعالیتهای شناختی نظیر قرائت در حضور همدیگر، بحث در مورد چگونگی نگارش یک داستان، خلاصه کردن داستان، املاء کلمه ها و لغت معنی مشغول می شوند در صورتی که تقسیم کلاس به گروه های قرائت همگن ممکن نباشد همه دانش آموزان کلاس به منزله یک تیم واحد در جریان یادگیری با یکدیگر مشارکت می کنند.

پیشرفت تحصیلی

پیشرفت تحصیلی، یعنی اینکه سطوح مورد انتظار آموزش بر آورده شود و افزایش یادگیری سطح نمرات و قبولی دانش آموزان در دروس هر پایه تحصیلی را به دنبال داشته باشد. بنا به تعریف پیشرفت تحصیلی تسلط بر اطلاعات و دانش های نظری در یک زمینه معین تعریف شده می باشد. پیشرفت تحصیلی یعنی اینکه فراگیران تا چه حد در رسیدن به اهداف دوره آموزش موفق بوده اند (همتی و همکاران، 1399) پیشرفت تحصیلی را توانایی آموخته شده یا اکتسابی حاصل از دروس ارائه شده یا به عبارت دیگر توانایی آموخته شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشی می دانند که به وسیله آزمون های استاندارد شده اندازه گیری می شود. پیشرفت تحصیلی عبارتست از «معلومات یا مهارت اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوع های درسی که معمولاً آزمایش ها یا نشانه هایی را یا هر دو، که معلمان یا دانش آموزان وضع می کنند، اندازه گیری می شود پیشرفت تحصیلی به تجلی جایگاه تحصیلی یک دانش آموز اشاره دارد. در بیان پیشرفت تحصیلی می گویند: «این اصطلاح به مقدار یادگیری آموزشی فرد به صورتی که توسط آزمون های مختلف درس مانند حساب، هندسه و علوم و... سنجیده می شود، اشاره می کند. پس با توجه به تعاریف فوق

می‌توان گفت که پیشرفت تحصیلی به مقدار یادگیری و معلومات به دست آمده در فرآیند یاددهی که توسط آزمون های پیشرفت تحصیلی مورد سنجش و آموزش قرار گرفته، اشاره دارد و نهایتاً براساس میزان پیشرفت حاصل شده می‌توان به قضاوت و تصمیم‌گیری پرداخت.

نقش تدریس و روش های تدریس در یادگیری و پیشرفت تحصیلی

تصمیماتی که معلم برای رسیدن به هدف، با توجه به شرایط و امکانات اتخاذ می‌کند روش تدریس می‌نامند که موجب ایجاد شرایط مطلوب یادگیری در دانش آموزان می‌شود و روند آموختن را تسهیل می‌نماید. الگوی تدریس یکی از مباحث اساسی و بنیادی تعلم و تربیت است انتخاب الگوی تدریس به نوع آگاهی معلم از فلسفه و نگرشهای تعلیم و تربیتی بستگی دارد. انتخاب روش تدریس یکی از مراحل مهم طراحی آموزشی است معمولاً معلم بعد از انتخاب محتوا و قبل از تعیین وسیله و خط مشی، روش مناسب تدریس خود را انتخاب می‌کند. تدریس از روشها و فنون بسیار دقیق و حساسی برخوردار است چنانچه با روشهای علمی و با درایت و نکته‌سنجی لازم بکار گرفته شود، به فراگیران کمک می‌کند تا در فعالیت یادگیری موفق شوند و همچنین به مدرسان کمک می‌کند تا با اطمینان و اعتقاد به خود از حداکثر توان در جهت تسهیل امر یادگیری و تاثیرپذیری بهره‌گیرند.

4- نتیجه گیری

انتخاب روش تدریس یکی از مراحل مهم طراحی آموزشی است معمولاً معلم بعد از انتخاب محتوا و قبل از تعیین وسیله و خط مشی، روش مناسب تدریس خود را انتخاب می‌کند. تدریس از روشها و فنون بسیار دقیق و حساسی برخوردار است چنانچه با روشهای علمی و با درایت و نکته‌سنجی لازم بکار گرفته شود، به فراگیران کمک می‌کند تا در فعالیت یادگیری موفق شوند و همچنین به مدرسان کمک می‌کند تا با اطمینان و اعتقاد به خود از حداکثر توان در جهت تسهیل امر یادگیری و تاثیرپذیری بهره‌گیرند. همچنین نتایج نشان داد که رای اینکه کودکان و نوجوانان بتوانند از حداکثر ظرفیت ذهنی و توانمندی‌های بالقوه‌ی فردی برخوردار شوند می‌بایست از نگرش مثبت نسبت به فرد و محیط اطراف و انگیزهای غنی برای تلاش و کوشش بهره‌مند شوند. نوجوانانی که دارای روش مناسب یادگیری باشند، نسبت به همسالان خود در شرایط مشابه، پیشرفت تحصیلی و کارآیی بیشتری از خود نشان می‌دهند و نیز از بارزترین ویژگیهای صاحبان تفکر واگرا و افراد خالق، داشتن اعتماد به نفس و عزت نفس بالا است. که اینها در گروه یادگیری مشارکتی تقویت شده است.

پیشنهادات

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

منابع

تونی نورعلی، یوسفی رضا (1392). مقایسه تأثیر روش تدریس مشارکتی مبتنی بر بحث گروهی و روش تدریس توضیحی مبتنی بر کنترل مستقیم، در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مراکز پیش دانشگاهی. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد ۱۳۹۲؛ ۸ (۴): ۶۳-۵۵

جمشید زهی، عبدالرزاق؛ دهدار، مجتبی. (1398). تأثیر روش تدریس مشارکتی و روش ایفای نقش بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر پایه ششم ابتدایی شهر ایرانشهر، نشریه علمی تخصصی شباک، سال پنجم، شماره 50

شعبانی، حسن. (1385). مهارت های آموزشی روش ها و فنون تدریس. تهران: انتشارات سمت

شکری نور، مینا و عبدالهی، داود، 1400، بررسی تأثیر روش تدریس مشارکتی در یادگیری دانش آموزان، پنجمین کنفرانس بین المللی روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی، تهران، <https://civilica.com/doc/1270452>

مهدی همتی علمدارلو، محمد رضا قلی پور، (1399). تأثیر روش های تدریس مبتنی بر بازی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مجله رویکردی نو در علوم تربیتی، 2(2)، 72-75.

Strayhorn, J. (2005). Pilot study of telephone tutoring in reading skills, Perceptual and Motor Skills (101), 505-509.